

کتابخانه مدرسه فیضیه قم

پرتوی از انوار آسمانی

یکی از علماء بزرگ حوزه علمیه

کوثر

اشاره بمطالب سابقه و بیان یکی از مفاصل اجتماعی .
دوم و سوم از موارد اخبار بغیب در قرآن مجید سوره کوثر است .

سوره مبارکه کوثر .

مورد نزول سوره مبارکه .

لغت کوثر .

لغت نحر . پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

لغت شانی . پرتال جامع علوم انسانی

لغت ابتر .

تفسیر لفظ کوثر .

سخنی چند در اطراف روایات وارده در تفسیر کوثر .

اولین موردی که برای اخبار بغیب قرآن، در این سلسله مقالات

مذکور گردید، آیه شریفه **يا ايها الرسول بلغ ما انزل اليك .. الخ** بود، و بمناسبت آنکه آیه مذکور، راجع بد استان غدیر است، نگارنده این سطور، در پایان آن، شرح مبسوطی در علل و موجبات اخلاقی و اجتماعی و پیشآمدهائی که باعث تعطیل این حکم الهی گردید، نوشته بودم، و چنین فکر میکردم که این قسمت نیز بعنوان پایان گفتار و کشف اسرار در منشور شریفه **ما تبشیر**، بزبور طبع آراسته گردد، ولی متصدیان محترم و معظم نشریه مذکور، از این بسط مقال، هر چند توأم با تحقیق و قرین تجزیه و تحلیل باشد، استقبال ننموده، و بعد از آنکه خوانندگان بیشتر ترجیح میدهند، که همان هدف اصلی، یعنی اخبار بغیب قرآن مجید مورد تحقیق و توضیح قرار گیرد، تأکید نمودند که در این شماره وارد اصل موضوع شوم.

نگارنده در ضمن امتثال، چنین مصلحت دیدم، که بطور اختصار بگویم که ای را بخوانند گان تذکردهم:

نشریه های مسلسل این عصر را، میتوان به سه قسم تقسیم نمود:

- ۱- جرائدیکه منظور آنها بیشتر نشر اخبار داخله و خارجه است، البته طبعاً مشتریان این گونه جرائد عامه، مردمند.
 - ۲- مجلانیکه بمنظور تفریح و سرگرمی مردم، منتشر شده، و هشتاد و هشتاد بر تصاویر بحر که، و با عبارات دیگر «صور قبیحه» و داستانهای مفسد اخلاق بوده، و سطح دانش خوانندگان خود را، تا حدود شرح حال بعضی از زنان معروفه و ازدواج و طلاق آنان بالا میبرد...
- در کشور ما متأسفانه، این گونه مجلات مشتریان بسیاری دارد،

وتیراژ اینها دلیل روشنی است، بر انحطاط فکری طبقه جوان .
 ۳- مجلات علمی تاریخی یا ادبی یا ریاضی و یا مذهبی و غیر آن
 که مشتریان خاصی داشته، و هر کس لیاقت این گونه معلومات را ندارد،
 و متأسفانه مباحث علمی هم قابل تنزل نمیباشد .

مکتب شیع باید از این قسم باشد . لذا مقتضی است ؛ مطالب
 عمیقانه ای مورد بحث واقع گردیده ، که دانشمندان از آن استفاده ببرند،
 و صفحات چنین نشریه ای را بایک سلسله مطالب شیرین و سرگرم کننده
 که خلاصه علمی ندارد ، نمیتوان بر کرد ، ولی چون خوانندگان بد-
 عادت شده ، و همواره میل دارند ، در موقع خواب ، پس از پایان کار
 روزانه ، برای خود سرگرمی تهیه نموده ، و کمتر حوصله تحقیقات علمی
 و تاریخی را دارند ، ناچار باید «مروت» و «ریا» مدارا نمود، و بتدریج این
 عادت نکوهیده و این مرض عمومی را مورد معالجه قرار داد .
 ومن الله التوفیق وعلیه التکلان .

سوره مبارکه کوثر

دو غیب در سوره کوثر

۲ و ۳- از موارد اخبار بغیب قرآن مجید سوره مبارکه «کوثر» است:
 بسم الله الرحمن الرحيم . انا اعطیناک الکوثر . فصل لربک وانحر
 ان شانک هو الابر . (۱)

(۱) سوره ۱۰۸ مکی و مشتمل بر سه آیه است . بعد از سوره شریفه «والاعادیات»
 نازل شده است ، مطابق قرآن طبع مصر و اسکندریه که باجازه وزارت کشور
 مصر و تصویب فسیخه قراء مصری چاپ شده است .

کتابخانه مبارکه کوثر

بنام خداوند مهربان بخشنده . محققاً بتو موجودی را که مبدأ موجودات زیادی است عطا نمودیم . پس تو برای خداوند کارت نماز بیادار و نحر کن ! محققاً مقطوع النسل دشمن تو است .

(مورد نزول سوره مبارکه)

مشهور آن است که نزول آیه در مورد «عاص بن وائل سہمی» است و تفصیل آن از قرار نقل مجمع البیان قریب باین است :

عاص بن وائل روزی در یکی از درہای مسجد الحرام کہ موسوم بہ باب بنی السہم بود؛ هنگامیکہ رسول خدا ﷺ خارج میشد، بایشان بر خورد نموده ، در حالی کہ عده‌ای از اشراف قریش ، در مسجد الحرام نشسته بودند ، بایکدیگر مکالماتی نمودند .

موقعیکہ حضرت تشریف برد، وعاص وارد مسجد شد و نزد قرشی‌ها آمد، پرسیدند :

باچه شخصی طرف مکالمہ بودی ؟

گفت: باین مرد ابتر (مقصودش رسول خدا ﷺ بود)

این جریان هنگامی بود کہ رسول خدا ﷺ یگانہ پسر خود را از دست دادہ ، و دیگر اولاد ذکور نداشت ، و رسم عرب چنین است کہ کسی کہ پسر ندارد ، میگویند : این شخص ابتر است . یعنی کسی را ندارد، کہ نام او را زندہ نگاہ دارد (۱)

(۱) تفسیر تبیان . تفسیر فخر، و غیر آن از کتب تفاسیر و بعضی از کتب لغت

لغت کوثر :

این لفظ در مواردی چندبکار رفته است ، و دانشمندان لغت عربی موارد استعمال آن را بیان نموده اند :

الف - غبار درهم پیچیده (۱)

ب - مرد با سخاوت که همواره مردم از عطای او بهره مند میشوند ،

چنانچه « کمیت » دربارهٔ پسر مروان سروده است (۲).

وانت کریم یا ابن مروان طیب ❖ و کان ابوک ابن الفضائل کوثر آ (۳)

ج - جوی آب .

د - کسی که مال زیادی گرد آورده است .

چنانچه ابو الفتح رازی از سفیان بن عیینه نقل کرده است که :

مردی از سفر مراجعت نمود ، چون از مادرش پرسیدند : پسر تو

چگونه از سفر باز آمد ؟

در جواب گفت : آب کوثر آ یعنی آمد و مال زیاد همراه خود آورد .

از این موارد ، چنین معلوم میشود ؛ که کلمهٔ کوثر را در مواردی

بکار میبرند ، که مبدأ و منشأ کثرت و زیادی باشد ، ولی کثیر بر چیزهائی

اطلاق میشود ، که زیاد باشد ، زیرا بکسی که دارای مال زیاد است

کوثر میگویند ، ولی مال زیاد آن را کثیر میگویند ، و بنهریکه جویها

از آن مشعب میشود ، کوثر میگویند ، ولی بمجموع نهر اصلی و همهٔ

(۱) قاموس - لسان العرب - قوائیس اللغه و غیر آن .

(۲) در بسیاری از کتب لغت مسطور است (۳) لسان العرب

جوئیهای منشعبه از آن کثیر میگویند .

و بهمین قیاس بغبار درهم انباشته نیز کوثر میگویند ، چون قابل انتشار و زیادتى است، لذا شیخ ابو جعفر طوسی . ره . در تفسیر مبارك خرد ، کوثر را بعبارت **الشیء الذى من شأنه الكثرة** ، تفسیر فرموده است . اگر چه معنی دومى برای آن بعبارت **الخير الكثير** .. نیز ذکر فرموده ، ولی از موارد استعمال عرب شاهدی بنظر نرسیده است . خلاصه آنکه : کوثر در لغت عرب بچیزی گفته میشود ، که مبدأ و منشأ کثرت و زیادتى است .

لغت نحر

نحر در لغت ، قسمتی است از سینه که گردن بندبر آن قرار میگیرد (۱) و معنی **انحر** بمقتضی لغت ، انجام عملی است راجع بموضع مذکور .

لغت شانیء

از بعضی از کتب لغت چنین استفاده میشود ، که لفظ مذکور در مورد دشمنی که دشمنی او ، قرین با سوء خلق باشد بکار میرود (۲) هر چند کسی را که با او دشمنی میورزد ، مرد زیبا و آراسته ای باشد (۳) .

لغت ابر

از بعضی از کتب معتبره تفسیر (۴) استفاده میشود ، که در اصل لفظ فوق را بحیوانی میگفته اند ، که دم بریده باشد ، و بر سبیل تشبیه

۱- مفردات راغب ۲- المنجد ۳- قاموس .

(۴) مجمع البیان - تبیان .

و مناسب است بکسی که اولاد ندارد ، یا خیر و برکت ندارد ، نیز گفته میشود . ولی معلوم است که بکار بردن لفظ «ذکور» در کسی که مقطوع النسل بوده و اولاد اصلاً نداشته ، و یا داشته و فعلایی اولاد گردیده ، در صورتیکه دیگر تصور نمیرود دارای فرزند شود ، نزدیک تر ، بمعنی اصلی است .

زیرا ولد بودن فرزند ، مانند بودن دم برای حیوان ، از امور محسوسه است . و نبود فرزند برای انسان ، مانند نبود دم است ، برای حیوان .

و خیرات و برکات ، در بسیاری از اوقات ، از امور معنویه است ، مانند افاضه علم و افاضه مطالب اخلاقی ، و تربیت صنعتی و امثال آن . بنا براین ، بهتر آن است ، که لفظ «بتر» در موردیکه در انسان بکار میرود ، محمول بر انسان مقطوع النسل گردد .

تفسیر لفظ کوثر

در تفسیر این لفظ مبارك که در آیه شریفه مورد بحث است ، علماء تفسیر ، معانی زیادی شماره نموده اند ، تا بجائیکه فخر رازی تعداد آنرا پیاپی رسانیده است .

ولی بگمان نگارنده ، یامراد فاطمه زهرا سلام الله علیها بوده ، و یا آنکه مراد معنائی است که شامل این موضوع مبارك ، و این موجود پر برکت میباشد .

اگرچه از شرح مطالب گذشته خوانندگان خرد مند ، میتوانند

مدعی فوق را تصدیق نمایند ، ولی بمنظور آنکه مقصود بیشتر روشن گردد ، نظر خوانندگان را بـموضوعات ذیل متوجه میسازم .
الف - معنی لغوی کوثر ، موجود واحدی است ، که بدو منشأ موجودات زیادی می باشد .

ب - مشهور در طائفة مفسرین قرآن ، و بعضی از متصدیان لغت عربی آن است ، که مورد نزول سورة مبارکه کوثر را در استان عاص بن - وائل سهمی است ، بشرحی که در این مقاله گذشت .

و بنا بر این ، سورة مبارکه بمنظور دفاع از رسول اکرم (ص) نازل گردیده ، و عیب جوئی عاص را رد کرده ، و دهان او را میکوبد و این منظور حاصل نمیشود ، مگر با آنکه معنی کوثر همان فاطمة زهرا سلام الله علیها ، باشد ، که از آن بانوی جلیل ، اولاد زیادی بوجود می آید ، و بر خلاف گفته عاص و امثال آن ، رسول خدا (ص) ابرتر نبوده ، و دارای نسل بسیار است .

ج - آیه سوم این سورة مبارکه ، که بنا بر آنچه گذشت ، میفرماید: محققاً مقطوع النسل دشمن تو است ، بحسب ظاهر تأیید میکند که خداوند متعال در آیه اولی میفرماید : من بشما فرزندی دادم ، گرچه یکی است ، ولی مبدء اولاد اخیار ، و منشأ صلحاء ابرار خواهد بود . زیرا ظاهر این است که همان عیبی را که در آیه سوم برای دشمن اثبات میکنند ، در آیه اول ضد آنرا که فضیلت و حسن است ، برای رسول اکرم اثبات میفرماید .

سخنی چند در اطراف روایات
وارد در تفسیر کوثر

اگر چه روایاتی از طرق عامه ، و اهل بیت عصمت علیهم السلام
باین مضمون که کوثر نهری است در عالم آخرت که از آن جویها
منشعب میگردد ، رسیده است .

و نیز در مجمع البیان ، بدون سند ؛ از حضرت صادق آل محمد
علیهم السلام نقل نموده که ایشان فرمودند : کوثر شفاعت میباشد .

ولی ، با اینکه حضرت فاطمه زهری نیز مراد باشد ، منافات
نداشته ، و ممکن است معنائی مقصود باشد ، که شامل هر سه
موضوع بشود .

و ممکن است بگوئیم : نهر مبارک مذکور ، صورت اخروی علم جاری
از حضرت محمد (ص) بوده ، و مبدء ایشان و امتداد این نهر پربرکت ،
بوسیله اولاد امجاد حضرت که از بطن فاطمه علیها سلام بوجود آمده-
اند ، تأمین میگردد .

و در موضوع خبر وارد در شفاعت ، ممکن است بگوئیم که
بسط شفاعت مطلقه ، و انشعاب ابن حقیقت در ائمه دین علیهم السلام ،
و انتشار آن بوسیله هدایت آن انوار مقدسه در علماء عاملین و اهل
ایمان ، بوسیله فرزند پیغمبر اکرم (ص) میباشد .

بنابر این ، این عطیه ملوکانه ، یعنی عنایت خداوند منان ، بایجاد
فاطمه زهری سلام الله علیها ، موجب بسط شفاعت رسول اکرم صلوات الله

علیه و آله وسلم گردید .

و ممکن است بگوئیم : چون روایت نهر در جامعه مسلمانین معروف و مشهور بوده ، و کسی از اهل حدیث شبهه نداشته است ، که پیغمبر (ص) چنین خبری را فرموده ، لذا ائمه دین علیهم السلام ، بواسطه ملاحظه اعداء نتوانسته اند حقیقت امر را بفرمایند .
والله سبحانه هو العالم .

بقیه تفسیر سوره شریفه و بیان مقصود ، در شماره بعد مذکور خواهد شد انشاء الله تعالی .

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی